

al grooter en grooter afmetingen heeft aangenomen en — Rotterdam was toenmaals het middelpunt van het nieuwe licht in de wereld des geestes. Onmogelijk is het, in dit bestek alles op te nemen — het is reeds boven opgemerkt — wat nog binnen den kring zijner onvermoeide werkzaamheid lag, maar ik mag ook niet van Bayle afstappen, zonder nog van enkele zijner geschriften melding te hebben gemaakt, die op zijn leven een overwegenden invloed hebben uitgeoefend.

Toen in 1680 een komeet verscheen en de goede gemeente daarin een teeken zag van Gods toorn over de zondaars, schreef Bayle onder de mom van een vurig Katholiek een artikel, dat hij in het eenige Fransche journal van dien tijd (1) trachtte geplaatst te krijgen. Dit gelukte hem echter niet, o. a. omdat de censuur het verbood. Hij nam het meê naar Rotterdam, waar Leers het drukte (onder den titel van: *Lettre à M. L. D. A. C., docteur de Sorbonne*), ofschoon op den titel staat: *A Cologne, chez P. Marteau, 1682* (2).

Evenals tegen het bijgeloof, vatte hij ook de pen op tegen de dweepzucht van den Jezuïet Louis Maimbourg, die de reeds zoo ongelukkige Hugenootten in zijn: *Histoire du Calvinisme* gehaat en belachelijk trachtte te maken en schreef eene *Critique générale* van dit werk, die, hoewel volstrekt niet hatelijk, zoozeer den toorn van den

---

(1) *Le Mercure galant*. «Le prototype des petits Journaux», zegt Hatin, *Bibliographie*, p. 24. Het leefde van 1672—1820 (1772 vol.).

(2) Hij veroorloofde zich in dit werkje allerlei uitvallen tegen Franschen, Oostenrijkers, e. a. Men werd even bang voor het boek als voor de komeet, zegt Disraeli, en het werd verboden.

De kometen van 1680, 1681 en 1682 brachten Baltasar Bekker, predikant te Amsterdam, tot het schrijven van zijn beroemd boek *Onderzoek van de Betekeninge der Kometen*. Leeuwarden, Hero Nauta, 1683.